

Sebastià Alzamora
Sala Augusta
seguit de
Llengua materna

Proa

SEBASTIÀ ALZAMORA

Sala Augusta

seguit de

Llengua materna

EDICIONS PROA

BARCELONA

2025

Disseny de la col·lecció: TYPERWARE®

Primera edició: maig del 2025

© Sebastià Alzamora, 2025

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Proa

Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

www.proa.cat

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor. La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries. En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement. A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Queden expressament prohibits l'ús o la reproducció d'aquest llibre o de qualsevol de les seves parts amb el propòsit d'entrenar o alimentar sistemes o tecnologies d'intel·ligència artificial.

Composició i compaginació: *Vilanrosa*

ISBN: 978-84-10488-28-1

Dipòsit Legal: B. 6.590-2025

S'encén el projector i el feix de llum
fa aparèixer un vaixell amarrat al Port de Palma
Morques de petroli pudor de peix crits de gavines
És l'estiu de mil nou-cents trenta-sis és la tardor
és l'hivern de mil nou-cents trenta-set
Un estiu madur amb espigues plenes
Una tardor plàcida un hivern humit i aficadís
La guerra havia començat al juliol i seguia el seu curs
Aleshores la Sala Augusta no era un cinema sinó un magatzem
de fusta
i es deia Can Mir perquè era propietat de la família Mir
una família de falangistes
Era un magatzem de fusta i el van convertir en una presó
al bell mig de la ciutat una presó per tancar-hi els rojos
El magatzem era gran hi van arribar a fer cabre més de mil
homes
Després de la guerra va quedar buit i més endavant
hi van construir el cinema tota la vida veient pel·lícules
en companyia dels fantasmes de la Guerra Civil

Prop del Puig de Sant Pere a Can Sales hi havia la presó de
dones
on ara hi ha la biblioteca provincial que depèn del Ministeri de
Cultura del Govern d'Espanya
Hi havia camps de conreu al voltant de les vies principals de la
ciutat
Els animals hi campaven a lloure i passaven els traginers amb els
carros i les someres
Ovelles pasturant de dia a les nits mussols i òlibes
Gran activitat comercial interrompuda per la guerra al Banc de
l'Oli al Pes de la Palla
a la Porta de Sant Antoni que després va ser una zona deprimida
amb transvestits camells i prostitutes i ara és una zona
gentrificada
Però tornem al trenta-sis i al trenta-set
Tornem a les presons feixistes de Palma
No ens desviem
Aquest és un poema de la memòria i la memòria fa meandres ja
se sap
Divaga

Bé doncs per descomptat el castell de la ciutat també va servir
com a presó
El castell de Bellver un castellot gòtic construït a dalt d'un puig
envoltat per un bosc de pins i alzines ric en vegetació
mediterrània
un tambor de dues plantes circulars amb un gran pati d'armes
i una cisterna enorme
amb portal parapet fossat vall revellí i barbacana no hi falta
detall
torre mestra torres adossades arcs ogivals cuina columnes i
naturalment masmorres
De fet no era la primera vegada que s'usava com a presidi
Ja al segle XIV ho va ser per a la reina Violant
una reina tancada en un castell com als contes i les històries
d'espasa i bruixeria
germanastra del rei Jaume III que morí a la batalla de Lluçmajor
vençut i executat per les tropes del seu oncle Pere el Cerimoniós
històries de violència familiar
de Lluçmajor en tornarem a parlar més endavant
pel que fa al castell de Bellver
al segle XVI hi van recloure els agermanats al XVII els bandolers
més endavant al segle XVIII hi van tancar un munt de francesos
soldats de la batalla de Bailèn

abans de dur-los a l'illa de Cabrera on van morir de manera
espantosa
i després també hi van empresonar espanyols afrancesats com
Gaspar Melchor de Jovellanos
el de la llei agrària
que va aprofitar l'avinentesa per confegir un estudi geològic i
botànic del bosc
o catalans i mallorquins republicans o liberals
com Valentí Almirall Francesc Aragó Esteve Bonet Miquel
Bibiloni
però hem tornat a perdre el fil
és cert que la memòria ja ho fa això

Dèiem que el vaixell projectat a la pantalla era el Jaume I
Es tractava d'un vapor lluent i gran amb una alta xemeneia que
expellia una fumera esponerosa i blanca
El van construir a Gènova i entre mil nou-cents onze i mil nou-
cents seixanta-set
va fer principalment la línia Palma-Barcelona tot i que també va
unir els ports de Palma i València i el de Barcelona amb el
d'Eivissa i el de Maó
de manera que es pot dir que li havien encertat el nom

Quan va començar la guerra estava amarrat al Port de Palma
i els falangistes el van convertir en presó durant unes setmanes
fins que van començar a dur els presos a Can Mir
desenes d'homes tancats a les bodegues del Jaume I la de proa la
de popa
sufocats per la calor de l'estiu bullits per la suor
bofegats per les planxes de ferro de la coberta
A una hora en punt se'ls permetia sortir a prendre l'aire
les dones els fills les mares podien veure'ls des del moll
bruts suats espellifats humiliats podien cridar-los pel nom
potser es giraven
per ventura saludaven amb la mà
després altre cop a les bodegues amuntegats amb la pudor dels
cossos
carn damunt carn
il·luminats per un ull de bou una escotilla es destapava
un cop al dia
per menjar els tiraven llegums i moniatos

Si vas a la Rambla, vaixell, trenca el verd de les Caputxines.
Llança el teu fum damunt la mòmia de sor Tomasa.
Rellotge, calla i no diguis que l'infant s'acosta.

El seu cap serà penjat a la Porta Pintada
i el guardaran a la nit, perquè no parli.

Un cel de tel de ceba

Verderols busquerets rossinyols sól·leres
cels plens de pols una guerra que s'enlaira
amb l'aleteig de l'ocellada on comencem a ser
un fèmur mig crani mig desenterrat
una estella d'os arrencada per un tret a boca de canó
garrigó vinagrella ravenissa
deixar-se caure amb tot el pes del cos dins el verd i el groc
campànules tan fràgils
el gust de la culata del mosquetó li recordava el del pa
i el d'un formatge vell
que s'esmicolava

Recordeu-vos d'en Toni Alomar

Recordeu-vos d'en Llorenç Salas
i de la seva esposa Xesca Llull
i de la filla de tots dos Francesca
Salas Llull tots assassinats a trets
al cementiri de Son Coletes

de Manacor les dues dones
van ser enterrades l'una damunt l'altra
i tapades amb calç de la més jove
se'n van trobar un parell de sabates
de taló soterrades juntament
amb les sabates d'en Toni Alomar

Recordeu-vos de na Jerònia Pomar
que havia estat casada amb en Toni Oliver
picapedrer de Palma mort a punta de pistola
la tardor de mil nou-cents trenta-sis
prop de na Bòtila per devers s'Aranjassa
després llençat de bocaterrosa per a més escarni
dins una fossa comuna del cementiri
de Lluçmajor juntament amb en Miquel
Martorell que era un pagès de Bunyola
amb en Sebastià Vidal guàrdia civil retirat
i amb en Macià Salvà trencador de marès
Tots foren morts pels mateixos botxins
Vergonya pel governador Tomeu Torres Bestard
Vergonya pel comandant militar Trinidad Benjumea del Río
Vergonya pel cap de policia Francisco Barrado Zorrilla
Oprobi i vergonya
Quan els van desenterrar els quatre cossos

tenien senyes d'haver anat fermats
Foren trobades també les actes
d'aixecament dels quatre cadàvers
hi consta que en Toni Oliver duia tatuat al braç dret
el nom de Jerònia Pomar de qui s'havia divorciat cinc anys
enrere

La mosca vironera ataca els ulls
tira els virones i infecta les pupil·les

Recordeu-vos dels morts a Lluçmajor

No us oblideu d'en Julià Fullana
que fou llançat viu dins el pou de s'Àguila
Havia intentat amagar-se a la pedrera on feia feina
però el van obligar a lliurar-se sota amenaça de matar-li la
família
abans de caure dins el pou desesperat va estirar un braç
va agafar un dels botxins pel coll li va arrencar la nou
per desferrar-lo de la boca del pou
li van rompre els dits a cops de culata
va caure rebotant per les parets de pedra

de baix de tot el van poder sentir que gemegava
hi va haver testimonis entre els quals Julià Oliver
que també fou assassinat pels feixistes al cap de pocs mesos

Mireu a la pantalla els presos
a Can Mir al castell de Bellver
amuntegats famèlics bofegats
merda fins als turmells
de tant en tant criden aquest o l'altre
els diuen que marxen que els deixen lliures
que recullin els seus efectes personals
després els duen a matar
a la cuneta al cementiri de Porreres
un o dos trets al cap de vegades el carregador sencer
els agafaven atacs de ràbia o d'eufòria
Mataven per la pàtria
mataven per Espanya i per la fe
feien apostes sobre com caurien
Un dia un dels botxins bevent cassalla
contava com havia fugit un pres
la dona el va reprendre seriosa
els heu de trencar les cames així no fugiran

Mireu a la pantalla el cementiri vell
de Manacor ara hi passa una avinguda
aquí hi va haver afusellaments en grup
i pires funeràries apilaven els cadàvers
mireu les dents les mandíbules
amb bidons de benzina i una teia els calaven foc
les extremitats en consumir-se es posaven rígides
s'entortolligaven es retorçaven un que ho va veure
semblaven branques seques de figuera
digué

A l'execució de cada dia
el capellà beneeix les bales
un moix camina per enrere
la freda i catòlica veritat
mars fonts i rius tot cremarà
faran los peixos horribles crits
déu antic que roman despert gelós
com Judes amb la soga dins les mans

No us oblideu d'en Joan Garau
que presidí la cooperativa de calçat La Hormiga
industriousos pròspers sabaters
que foren saquejats patrimoni i moneda
tot confiscat repartit entre els caps de la Falange
a aquest Garau li agradava llegir
van treure els llibres a plaça en van fer una foguera
després el van dur a matar a la carretera de Sóller

Vegeu els hematomes la pell raspada
la carn tumescent la ròtula feta bocins

Recordeu-vos d'en Tomeu Jaume
que tenia vint-i-cinc anys i als vespres
afaitava i als matins tallava pells
per a les fàbriques de sabates
una vegada va veure una foto d'un cangur
amb uns guants de boxa a les potes del davant
el feia riure sempre que hi pensava
ho contava als clients i també reien
el detingueren el quinze de març

del trenta-set el van tancar a Can Mir
el vint-i-quatre li van dir que era lliure
després li van pegar dos trets al cap
al cementiri de Porreres

Quan l'home neix té el cos dèbil i lleuger
quan mor robust i dur
Quan un arbre creix té el tronc tendre i vincladís
quan torna rígid s'acosta a la mort
La duresa i la força són parentes de la mort
La flexibilitat i la debilitat
expressen el vigor de l'existència
La debilitat és fecunda la força és fútil

A més d'assassinats foren desposseïts
fills mares pares i germans
difamats escarnits els delators
es van fer rics robant-los insultant-los
assenyalant-los a la llum del dia
com abans els havien mort de nit
arrestats a trenc d'alba dins ca seva
havien jugat amb els botxins a set i mig
dècades de vituperi

Recordeu en Sebastià Llaneras
que manava en una altra cooperativa La Nueva Vida
el van tancar al castell va passar dies
veient com desfilaven els companys
macilents capficats ansiosos la tos dels condemnats
conscients que els duïen a matar
Quan fou per fi el seu torn va tenir sort
el van dur a picar pedra a una carretera de presos
les mans plenes de talls els ulls cremats pel sol
mareigs de fam i set magror i brutícia
en fer-se fosc escampaven per terra
un sac de garroves que s'havien de disputar

No us oblideu dels germans Parets
Joan i Miquel socialistes eminents
bons oradors defensors dels drets de la classe
treballadora demòcrates no marxistes
defensors de l'educació i la sanitat públiques
defensors de la higiene de l'escolarització
fins a catorze anys com tants altres foren
presos a casa seva pels escamots
tancats al castell de Bellver

La nit del quatre al cinc de gener del trenta-set
els seus noms foren llegits en veu alta
van pujar a un camió i ningú els va veure mai més
no se sap on els van matar
Joan Parets duia un llibre dedicat per Alexandre Jaume
que fou executat un mes i mig després
juntament amb Toni Ques i Toni Mateu
i amb Emili Darder batlle de Palma
que van afusellar assegut perquè
no s'aguantava dret després de les tortures

No us oblideu del pou de s'Àguila
del cementiri de Porreres
de Manacor de Sóller de s'Aranjassa
dels murs de les cunetes dels clots de les tàpies
no us oblideu del formigó
amb què més tard van provar de tapar les fosses
som animals petits davall d'una gran roca
cercant recer esperant que passi de pressa
la fúria aquesta onada de fúria la ira
de la bona gent ai la bona gent
que s'afanya per ser agradable
als assassins